Međimurske usmenoknjiževne pripovijetke – od postojećih zapisa do suvremenoga stanja na terenu

Lea Šprajc

lea.sprajc@mail.ufzg.hr

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet, Odsjek u Čakovcu

Ti si meni po serdini srca, 16. samostalni stručni skup Hrvatske udruge školskih knjižničara

Čakovec, 23. listopada 2026.



sadržaj

1. Predstaviti temu doktorskog istraživanja → *Poetička i kontekstualna profilacija kajkavskih usmenoknjiževnih pripovijedaka iz Međimurja*
2. Gdje je i na koji je način (kajkavsko, međimursko) usmenoknjiževno pripovjedno gradivo **danas** dostupno?
    1. objavljeno gradivo
    2. arhivski rad
    3. terenski rad u suvremenom kontekstu
3. Korištenje usmenoknjiževne građe u turističke/promotivne/edukativne/kulturne svrhe → između teorije i praktične primjene (3 odabrana primjera)

objavljeno gradivo (I.)



MATIJA KRAČMANOV VALJAVEC (1831. – 1897.)

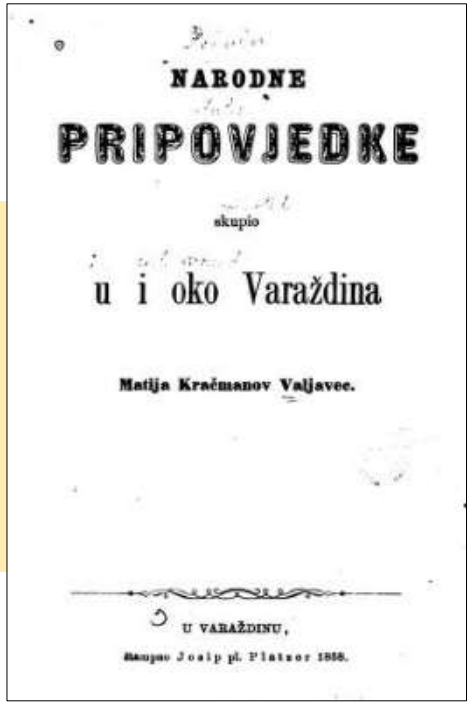
→ „Narodne pripovjedke, skupio u i oko Varaždina Matija Kračmanov Valjavec”

(Varaždin, **1858**, vlastita naklada)

→ „Narodne pripovjesti u Varaždinu i okolici. Skupio Matija Kračmanov Valjavec”

(Zagreb, **1890**, knjižara Dioničke tiskare)

„Knjiga se rasprodala, ljudi za nju popituju pa je knjižara Dioničke tiskare odlučila da ju iznova dade na svijet” (Valjavec, 1890: 10).


NARODNE

PRIPOVJEDKE

skupio

u i oko Varaždina

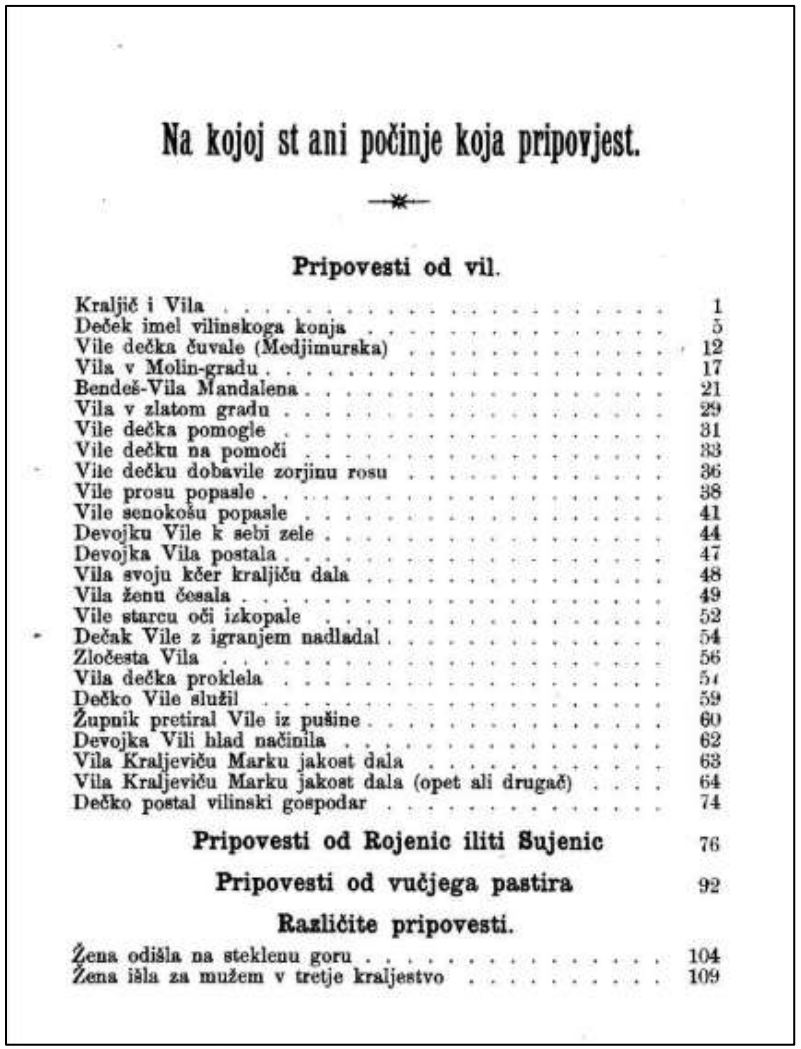
Matija Kračmanov Valjavec.

U VARAŽDINU,

- **120-ak zapisa** usmenih/narodnih pripovijedaka; 32 zapisa usmenih/narodnih pjesama (*Dostavek*)
- relativno nepoznat kontekst bilježenja – pripovijedali ih Valjavčevi učenici i njihovi roditelji
- 5 pripovijedaka s oznakom **„Medjimurska”** (srednjomeđimurska kajkavština) → najmanje 50 pripovijedaka „vrlo sličnih” onima koje se pripovijedaju u Međimurju (Zvonar 1987: 267)

Motivsko-tematska klasifikacija pripovijedaka (IV):

→ *Pripovesti od vil, Pripovesti od Rojenic iliti Sujenic, Pripovesti od vučjega pastira, Različite pripovesti*



Na kojoj st ani počinje koja pripovjest.

Pripovesti od vil.

Kraljič i Vila . . . 1
Deček imel vilinskoga konja . . . 5
Vile dečka čuvale (Medjimurska) . . . 12
Vila v Molin-gradu . . . 17
Bendeš-Vila Mandalena . . . 21
Vila v zlatom gradu . . . 29
Vile dečka pomogle . . . 31
Vile dečku na pomoči . . . 33
Vile dečku dobavile zorjinu rosu . . . 36
Vile prosu popasle . . . 38
Vile senokošu popasle . . . 41
Devojku Vile k sebi zele . . . 44
Devojka Vila postala . . . 47
Vila svoju kčer kraljiču dala . . . 48
Vila ženu česala . . . 49
Vile starcu oči izkopale . . . 52
Dečak Vile z igranjem nadladal . . . 54
Zločesta Vila . . . 56
Vila dečka proklela . . . 57
Dečko Vile služil . . . 59
Župnik pretiral Vile iz pušine . . . 60
Devojka Vili hlad načinila . . . 62
Vila Kraljeviču Marku jakost dala . . . 63
Vila Kraljeviču Marku jakost dala (opet ali drugač) . . . 64
Dečko postal vilinski gospodar . . . 74

Pripovesti od Rojenic iliti Sujenic 76

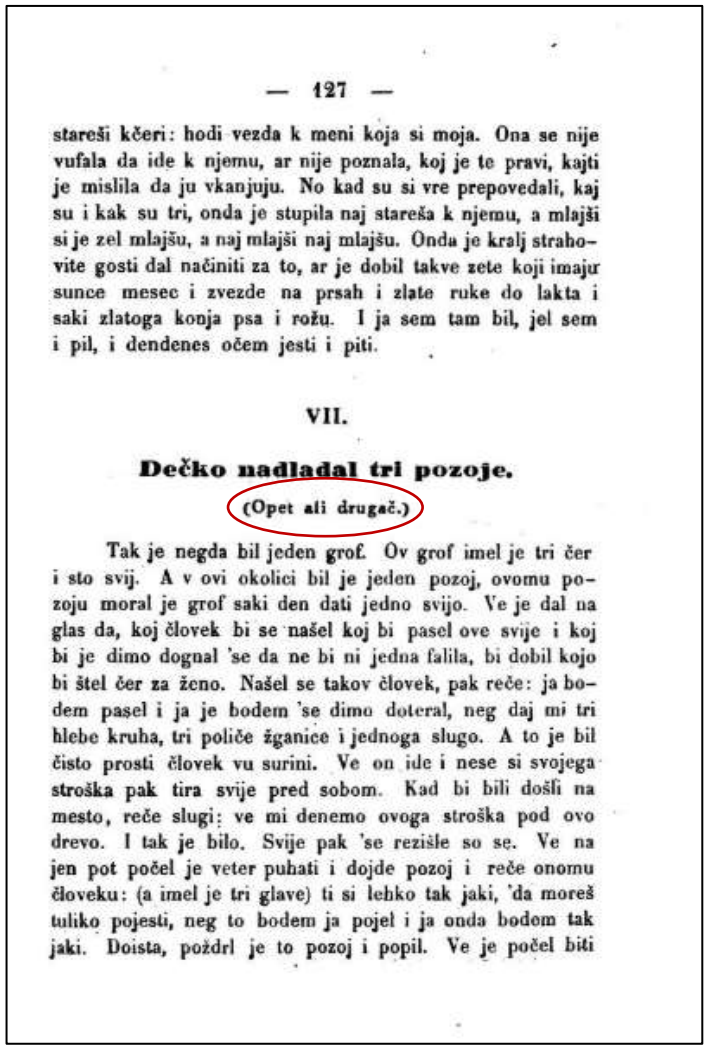
Pripovesti od vučjega pastira 92

Različite pripovesti.

Žena odišla na steklenu goru . . . 104
Žena išla za mužem v tretje kraljestvo . . . 109



Peter Breborič . . . 111
Palček . . . 116
Dečko orijaše nadladal . . . 119
Dečko nadladal tri pozoje . . . 120
Dečko nadladal tri pozoje (Medjimurska) . . . 127
Milutin (Medjimurska) . . . 131
Kraljič i medved . . . 136
Sin dobavil slepomu ocu papagaja . . . 141
Ocu levo oko plače a desno smeje . . . 146
Sin išel ocu po vodu za oči v Škrobutnjak . . . 148
Ivica išel oca iskat . . . 150
Človek oslobodil zakletu devojku . . . 152
Dečko oslobodil 12 zaklet ih čeri . . . 154
Dečko išel iskat srečne i nesrečne vure . . . 157
Sluga gospona naplatil . . . 162
Toma nesel meso v pekel . . . 171
Jožef i Ferdinand . . . 175
Pedenjčlovek-laketbrada . . . 180
Laketbrada-pedenjčlovek (opet isto malko drugač) . . . 184
Čudotvorni lokot . . . 186
Soldat postal kralj . . . 191
Siromak sina vragu zapisal . . . 193
Vrag i siromak . . . 197
Jezuš dečku dal zmožnost da, gda oče, vtič postane . . . 199
Petrica . . . 201
Človek boga na stan prijel . . . 204
Starec Jožef . . . 207
Pučica kaču hranila . . . 211
Devojka postala iz pomaranče . . . 212
Marko i četiri mu drugovi . . . 214
Husar Mato . . . 216
Mati zaklela sine na gavrane . . . 218
Mačuha i pasterka . . . 221
Mačuha i pasterka (popravi: mati i tri kčeri) . . . 225
Mačuha i pasterka (Opet malo drugač) . . . 228
Mačuha i pastorka (Opet ali drugač) . . . 231
Polovanjek . . . 233
Lugar sv. Iliji vraga strelil . . . 234
Podvržek (vidi: Grimm. D. Myth. pag. 437. Wechselbalg) . . . 235
Vusud . . . 236
Prelja imela mrtveca za šoca (Medjimurska) . . . 237
Cura jaše z mrtvecom . . . 239
Vučica . . . 240
Morska djevojka . . . 241
Kaj si pripovedaju od kuge . . . 242
Kaj si pripovedaju od coprnic . . . 244
Kaj si pripovedaju od vurokov . . . 247



stareši kčeri: hodi vezda k meni koja si moja. Ona se nije vufala da ide k njemu, ar nije poznala, koj je te pravi, kajti je mislila da ju vkanjuju. No kad su si vre prepovedali, kaj su i kak su tri, onda je stupila naj stareša k njemu, a mlajši si je zel mlajšu, a naj mlajši naj mlajšu. Onda je kralj strahovite gosti dal načiniti za to, ar je dobil takve zete koji imaju sunce mesec i zvezde na prsah i zlate ruke do lakta i saki zlatoga konja psa i rožu. I ja sem tam bil, jel sem i pil, i dendenes očem jesti i piti.

VII.

Dečko nadladal tri pozoje.

(Opet ali drugač.)

Tak je negda bil jeden grof. Ov grof imel je tri čer i sto svij. A v ovi okolici bil je jeden pozoj, ovomu pozoju moral je grof saki den dati jedno svijo. Ve je dal na glas da, koj človek bi se našel koj bi pasel ove svije i koj bi je dimo dognal 'se da ne bi ni jedna falila, bi dobil kojo bi štel čer za ženo. Našel se takov človek, pak reče: ja bodem pasel i ja je bodem 'se dimo doteral, neg daj mi tri hlebe kruha, tri poliče žganice i jednoga slugo. A to je bil čisto prosti človek vu surini. Ve on ide i nese si svojega stroška pak tira svije pred sobom. Kad bi bili došli na mesto, reče slugi: ve mi denemo ovoga stroška pod ovo drevo. I tak je bilo. Svije pak 'se rezišle so se. Ve na jen pot počel je veter puhati i dojde pozoj i reče onomu človeku: (a imel je tri glave) ti si lehko tak jaki, 'da moreš tuliko pojesti, neg to bodem ja pojel i ja onda bodem tak jaki. Doista, pozdrl je to pozoj i popil. Ve je počel biti

- oba izdanja Valjavčeve zbirke **digitalno dostupna** → *Internet Archive* (https://archive.org/)

trpel i trpeo. Pomoćni glagol »je« njekoji kod perfecta izpuščaju: bila negda majka, ov konj bil od Vile: vidiju žensku koja orala, mjesto: bila je negda majka; ov konj bil je od Vile; vidiju žensku koja je orala. — Veći dio puka izgubio je neizvjestni oblik adject. i u nomin. sing. masc: ov je lepi dečko (deček se govori sasma rjedko) njekoji pako govore jedno i drugo i t. d. —

To je što sam mislio da je treba o jeziku da kažem, a ostalo što bi se još moglo kazati, svatko će sam lasno u knjizi naći.

Ovako sam napisao prije trideset godina. Knjiga se rasprodala, ljudi za nju popituju pa je knjižara Dioničke tiskare odlučila da ju iznova dade na svijet. Jer se mnogo citira, preštampava se nepromijenjeno tako da sudara strana po stranu s prvim izdanjem, samo sam pisao pripovest za pripovjetka, jer onako govori narod, i ispravio onako u naslovnom listu i njeke štamparske griješke.

U Zagrebu u oči Uskrsa 1890.

M. Valjavec.

Pripovesti od vil.

I.

Kraljič i vila.

Jen put bil je jeden kralj koj je imel tri ćeri i jednoga sina. Jen put su stareši ove dece putovali da lepe varoše vidiju i jedno celo leto su ne doma bili. A ov isti stari kralj je posud pripovedal da neče nigdar svoju kraljevinu razdeliti i da rajši svoje ćere vumori i sinu kurunu dá, samo da mu se kraljevina ne restala. Ovak je okolik povedal i putuval. Pripetilo se je da jednu noč nekaj na obloku kučilo. Mladi kralj, koj je ovo čul, pital je: gdo si? Ov pak na obloku mu veli: jaz sem kralj vetrov, daj meni naj mlajšu sestru. On mu veli: zemi si ju, i odišel je. Drugu noč pričelo je pák nekaj na obloku kučiti. Mladi kralj pák veli: gdo si? On mu veli: jaz sem kralj od sunca, daj mi srednju sestru svoju. Kraljič mu pák veli: zemi si ju. I odide. Tretu noč pričelo je pák nekaj kučiti po obloku. Mladi kralj pák veli: gdo si? kaj me bantuješ saku noč? Ov mu pák veli: jaz sem kralj meseca, daj mi svoju naj starešu sestru. Kralj mu pák veli: zemi si ju. On si ju je zel pak odišel. Stareši došli su dimo i mati se je režalostila, a kralj ju je tešil da se nikaj naj ne žalosti za ćere. Vezda je rekel kraljič da bi se rad ženil. Otec mu veli: moj sin, hodi posud i išči si ženu koja je tebi par. On se napravi na put i putuje, ali nigde

Digitized by Google

Digitized by Google



→ recepcija Valjavčevih kajkavskih usmenoknjiževnih pripovijedaka u širem prijevodnom kontekstu

- ***Kroatische Volksmärchen*** (1975.), priredila M. Bošković-Stulli
- prijevodna zbirka hrvatskih narodnih priča → njemački jezik (djelomično prevedena na japanski 1977.)
- edicija *Die Märchen der Weltliteratur* (1912. – 2003.)



→ recepcija Valjavčevih kajkavskih usmenoknjiževnih pripovijedaka u kontekstu dječje književnosti

- ***Hrvatske narodne bajke*** („na svoj način” ispričala Sanja Lovrenčić, ilustrirala Branka Hollingsworth Nara)

objavljeno gradivo (II.)

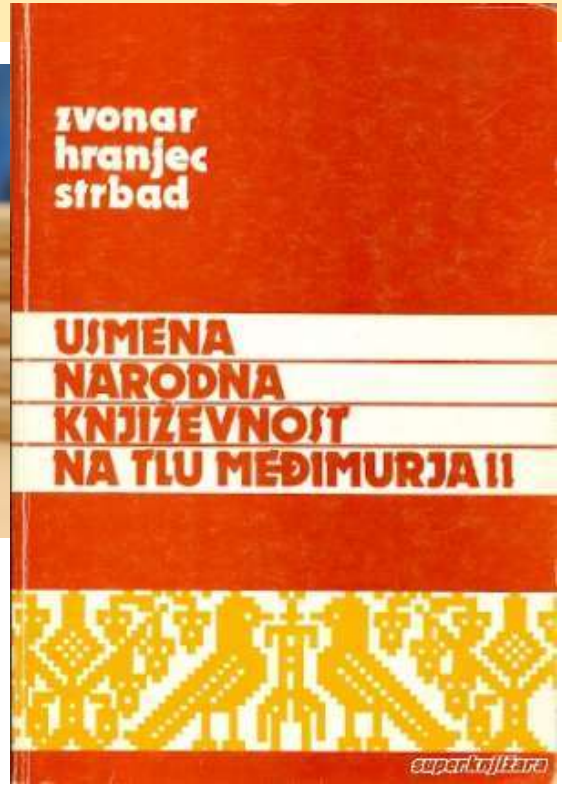
IVAN ZVONAR, *Usmena narodna epika na tlu Međimurja*, **1987** (U: *Usmena narodna književnost na tlu Međimurja II,* Zvonar/Hranjec/Strbad)

→ *Pregled povijesti kajkavske usmene književnosti* (I. dio: *Od prvih tragova do dvadesetih godina 20. stoljeća*) (**2014**)

→ *Pregled povijesti kajkavske usmene književnosti* (II. dio: *Vinko Žganec i njegovo doba*) (**2016**)

→ *Pregled povijesti kajkavske usmene književnosti* (III. dio: *Od Vinka Žganca do naših dana*) (**2022**)





- dosad **najcjelovitija književno-povijesna i poetička kontekstualizacija** međimurskih usmenih pripovijedaka, razmatranih kao integralni dio šireg korpusa usmenih pripovijedaka sjeverozapadne, kajkavske Hrvatske, a potom i korpusa južnoslavenskih i svjetskih usmenih pripovijedaka
- motivsko-tematske **podudarnosti**
- **osobitosti** toga odvjetka hrvatske usmenoknjiževne pripovjedačke tradicije → odraz specifičnog društveno-povijesnog, svjetonazorskog, jezičnog konteksta

objavljeno gradivo (III.)

MARIJA NOVAK (Donja Dubrava, 1945. – 2015.); **LJILJANA MARKS, IVAN LOZICA** (ZIF/IEF)

→ *Usmene kajkavske bajke: Donja Dubrava – Međimurje* (Kaj V–VI, 1985)

- objavljeni tekstovi **9 pripovijedaka** → dokumentirani pripovjedni korpus znatno opsežniji
- obrada dokumentiranog repertoara:

→ Lj. Marks, *Dvoje međimurskih pripovjedača*

→ I. Lozica, *Pokret u pripovijedanju*

→ M. Novak, *Donjodubravski pastiri u prvoj polovici 20. stoljeća*

→ M. Lončarić, *Govor Donje Dubrave i okolice*



terenski rad → arhivski rad (…)

→ Monika Žiga (13)

Kak je išel v pekel po pismo

U crkvi svaku noć nestajali vojnici

Pijanac i duša

Grofica zamijenila šestu kćer za Ciganicinog sina

Stekljena gora

Vandravec

Brujko Kobilić

Djevojka išla u vojsku

Maruška

Brod koji pe po zemlji kak po vodi

Pet vreč istine

Kak je išel igrat v pekel

Vandravec

→ Marko Karloci (9)

Lažić i Prilažić

Laž

Mlinar i vrag

Tri brati

Norci

Vandravec

Ivica i Marica

Dva brata – Đurek

Akman-Karol

arhivski rad (I.)

→ **DOKUMENTACIJA INSTITUTA ZA ETNOLOGIJU I FOLKLORISTIKU**

- istraživanje terena M. Novak, Lj. Marks i I. Lozice → dokumentiranje pripovjednog repertoara **Marka Karlocija** (Kotoriba, studeni 1980.) i **Monike Žiga** (Donja Dubrava, veljača i svibanj 1981.)
- **tonsko** (magnetofon) i **vizualno** (fotoaparat, videorekorder) snimanje → istraživanje cjelokupnoga gradiva





→ video građa

Ivan Lozica, Kotoriba i Donja Dubrava, 1980. i 1981.

Sanyo VTC > VHS > DVD

→ audio građa

Ljiljana Marks, Kotoriba i Donja Dubrava, 1980. i 1981.

Marija Novak, Donja Dubrava, 1979. i 1980.

magnetofonske vrpce

→ fotografije

Ivan Lozica, Kotoriba i Donja Dubrava, 1980. i 1981.

→ rukopisna građa

Ljiljana Marks, *Dvoje pripovjedača iz Donje Dubrave*, 1986.

strojopis (177 str.)

Pripovjedačica Monika Žiga

Snimatelj: Ivan Lozica (Donja Dubrava, 7. veljače 1981.); IEF foto 14792 (a, b); IEF foto 14781 – 14792

- pripovjedačica **Monika Žiga** (*Vandravec)*
- Snimatelj: Ivan Lozica (Donja Dubrava, 1. veljače 1981.)



arhivski rad (II.)

→ **MUZEJ MEĐIMURJA ČAKOVEC**

- *Zbirka međimurskog folklornog stvaralaštva*; ostavština Marije Novak)
- kazete (1979. – 1981.)
  - Marko Karloci
  - Monika Žiga
  - **Franca Varga** (Donja Dubrava, r. 1921.)
  - **Ana Šoštarić** (Donja Dubrava, r. 1907.)
- transkripcija







arhivski rad (III.)

MARIJA ŽGANEC (r. Rihtarec, 1875. – 1950.)

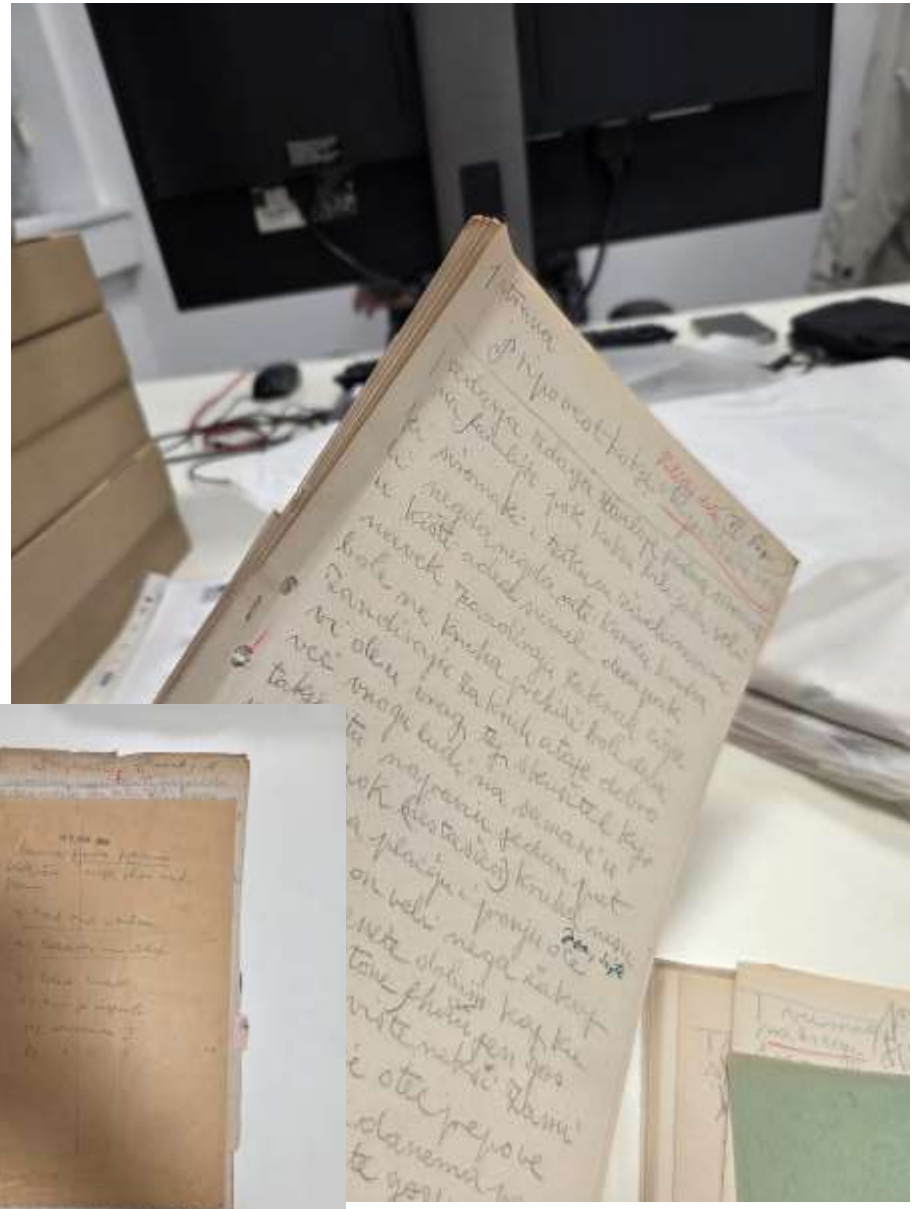
- **etnografski rukopis o Vratišincu** (1947. – 1948.) → na poticaj sina Vinka Žganca nastao na temelju programatske *Osnove za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu* Antuna Radića (1896.)
- samo je manji dio rukopisa objavljen → *Kaj* (1968, br. 2, 3, 4–5)
- u cijelosti dostupan samo u rukopisnom obliku → **privatno vlasništvo obitelji Žganec**
  - ožujak 2020. – listopad 2025. građa ustupljena MMČ-u (jednokratno pregledana)
  - uvid u građu – listopad 2025.
    - etnografski rukopis (11 cjelina)
    - **korespodencija** (4 knjige uvezanih pisama; od 1910-ih do majčine smrti; uvid u dinamiku zajedničkog rada na rukopisu)






arhivski rad (III.)

- usmenoknjiževna komponenta rukopisa → zabilježeno usmenoknjiževno pripovjedno gradivo
- Marija Žganec → **„dvostruka pozicija”** (kazivačica i zapisivačica)
- fokus → 4. rukopisna cjelina → 24 zabilježene pripovijetke → **transkripcija**
- varijante potvrđene u drugim (kajkavskim, međimurskim) izvorima (usp. Valjavec Kračmanov, Novak i dr.)



1. *Pripovest narodna kaj si narod prepoveda*
2. *Pripovest dogodilu se na svetu noč*
3. *Pripovest jedne devojke posle žene*
4. *Pripovest nočnuga putnika čres cintur*
5. *Pripovest kak je otec prodau sina vragu*
6. *Pripovest i dogodaj*
7. *Pripovest šaliva*
8. *Pripovest zakaj si moramu vumreti*
9. *Pripovest človek traži pravicu*
10. *Zakaj se si ludi ne ženiju*
11. *Pripovest ali istina (od) kumuv*
12. *Pripovest o kraljeviču marku*
13. *Pripovest kak je jeden svečenik biu tišlar*
14. *Pripovest jednuga mlinara na muri*
15. *Pripovest narodna / vigijenje*
16. *Pripovest narodna kuharica*
17. *Pripovest narodna čudna torba*
18. *Pripovest od jene pucke kak je pu snegu jogode brala*
19. *Prastara pripovest narodna*
20. *Pripovest narodna tri brata*
21. *Šaliva pripovest*
22. *Pripovest o pokojnima / Drugi svet*
23. *Pripovest o duši / Drugi svet*
24. *Pripovest mlade nedele*







PRIPOVJEDAČ (KAZIVAČ)	**Štefanija Jambrošić**	**Marko Karloci**	**Marija Magdalenić**	**Dragan Ignac**
biografski podaci	r. Kovačić 1960., **Gornji Kraljevec**	1951. – 2026., **Donja Dubrava**	r. Pintarić 1954., **Belica**	**Orehovica**
snimanje	rujan i siječanj 2024. (audio)	siječanj 2025. (audio)	veljača 2025. (audio)	kolovoz 2026. (audio, audiovizualno)
pripovijedanje u obiteljskom kontekstu	**majka** Marija Kovačić (r. 1939., Gornji Kraljevec) – **japica** Žagar (Gornji Kraljevec; lugar, seoski bubnjar)	**pradjed** Matija Karloci (r. 1852., Donja Dubrava, pastir); **djed** Stjepan Karloci (r. 1891., Donja Dubrava, pastir) **(1:02:20 – 1:09:00)**	**majka** Elizabeta Pintarić (r. 1929., Belica)	obiteljski kontekst
kulturni/ umjetnički angažman pripovjedača	KUU „Društvo žena Gornji Kraljevec”, etno-zbirka „Mamičina škrija”, monografske/etnografske publikacije	seoski bubnjar, dramska sekcija KUD-a „Seljačka sloga” Donja Dubrava, pričanje viceva	pisanje pjesama (svjetovne/duhovne tematike)	romski pomagač u OŠ Orehovica, Udruga za obrazovanje Roma „UZOR”, Općina Orehovica

između teorije i praktične primjene (I.) – *autohtona* međimurska bajka



Muzej Međimurja Čakovec i Turistička zajednica grada Čakovca (2022.)

- kinetička skulptura, paneli s parafraziranim kajkavskim tekstom bajke uz engleski prijevod
- „saznajte kako je junak autohtone međimurske bajke pronašao svoju ljubav”

ADVENT U GRADU ZRINSKIH

FOTO Predstavljena međimurska autohtona bajka ‘Stekljena gora’



Jeste li znali da Međimurje ima svoju autohtonu bajku “Stekljena gora”? Ukoliko niste onda posjetite Čakovec u vrijeme Adventa i saznajte kako je junak ove bajke pronašao svoju ljubav.

AI pregled

„Stekljena gora” je jedna od sedam autohtonih međimurskih bajki koje se generacijama prenose usmenim putem. Regionalni tjednik +1

Detalji o projektu i bajki

- **O projektu:** Krajem 2022. godine (1. prosinca 2022.) u Čakovcu je službeno predstavljena umjetnička i kinetička skulptura **„Vjetar“** te istoimena priča „Stekljena gora“ u organizaciji Muzeja Međimurja Čakovec.
- **Izvor priče:** Bajka je zabilježena na terenu širom Međimurja, a izvedba je prirađena prema kazivanju Monike Žiga. Regionalni tjednik +1
- Povezani sadržaji: Međimurske bajke i mitovi čine dio bogate lokalne kulturne baštine.

Prikaži više

- varijante zabilježenih usmenih pripovijedaka s motivom *staklene gore* → hrvatski, južnoslavenski korpus
- fabularna, kompozicijska podudarnost pripovijedaka
- *autohtonost* **zabilježene varijante** → pripovjedačica

između teorije i praktične primjene (I.) – *autohtona* međimurska bajka

Stekljena gora, M. Novak, I. Lozica, Lj. Marks; *Kaj V–VI. Usmene kajkavske bajke, Donja Dubrava – Međimurje* (1985) → **S T E K L J E N A G O R A**
Žena odišla na steklenu goru, M. Kračmanov Valjavec, *Narodne pripovjedke, skupio u i oko Varaždina Matija Kračmanov Valjavec* (1858/1890) → **S T E K L E N A G O R A**
Pod nebon najlepša no svetla kak sunce, M. Valjavec, *Narodne pripoviesti iz susjedne Varaždinu Štajerske kao primjer prostonarodnoga govora i prinos za poznavanje jugoslovienskih dijalekta* (*Izviestje* Kraljevske realne gimnazije u Varaždinu za školsku godinu 1874/1875) → **G L A Ž O V A G O R A**
Do staklenoga brega, F. Mikuličić, *Narodne pripovietke i pjesme Hrvatskoga primorja* (1876); **Vila sa staklenoga brijega**, J. Vrkić, *Hrvatske bajke* (1993) –→ **S T A K L E N I B R E G / B R I J E G** ; usp. **Vila j´ vila**
Kako je grofov sin išal na staklen brig, R. Strohal, *Hrvatskih narodnih pripoviedaka Knjiga 1, Narodne pripoviedke iz sela Stativa* (1886) → **S T A K L E N B R I G**
Kraljeva kći, T. Smičiklas, *ZNŽO 15/2. Narodne pripovijetke iz osječke okoline u Slavoniji* (1910) → **S T A K L E N I G R A D**
Penko, T. Smičiklas, *ZNŽO 18/1. Narodne pripovijetke iz osječke okoline u Slavoniji* (1913) → **S T A K L E N I G R A D**
Kuhar Miho i stari kralj; B. Vujkov, *Cvjetovi mećave: Hrvatske narodne pripovijetke iz Mađarske, Rumunjske, Austrije i Čehoslovačke* (1971), **Bajka o kralju i kuharu**, J. Vrkić, *Hrvatske bajke* (1993) –→ **S T A K L E N I G R A D**
Tica zlatnog srca, B. Vujkov, *Jabuka s dukatima: Narodne pripovijetke* (1986); **Zli kralj i dobri vrag**, J. Vrkić, *Hrvatske bajke* (1993) –→ **C A K L E N I D V O R I , C A K L E N I G R A D**
(…)

između teorije i praktične primjene (II.) – „Znate li neku staru međimursku priču? Pišite u komentare”

LegenDra – festival legendi i mitova dravskog kraja (Knjižnica i čitaonica Grada Preloga)

- Facebook objava (2026.) → „Pišite u komentare!”
- stara međimurska priča, #ZaboravljenelegendeMeđimurja (žanrovski aspekt)
- usmenoknjiževna građa → **digitalni kontekst**
- „Ne morate znati cijelu priču – vrijedi nam i naziv, mjesto ili **par rečenica**”

→ preuzeto s Facebook profila *LegenDra – festival legendi i mitova dravskog kraja* (22. listopada 2026.)



između teorije i praktične primjene (II.) – „Znate li neku staru međimursku priču? Pišite u komentare”

„Naučio sam u tom poslu da su imaginarna bića usmene predaje u nečemu nalik na oblake. Kad ih gledamo svojim očima, zapažamo svu njihovu ljepotu i raznolikost, ne što smo zatravljeni, možda i prestrašeni ugođajem koji stvaraju u krajoliku. Slušamo li dobra pripovjedača, on će nam još i znati dočarati ugođaj olujnih oblaka u orkanskom nevremenu na moru, ili opasno mitsko ozračje ljetnoga podneva. U učenim knjigama o tome možemo naučiti malo ili ništa. Slično je i s mitskim bićima – najuvjerljivija su tamo gdje su viđena. Čitamo li o njima u rječnicima ili enciklopedijama, bit će svedena na tipove − na patuljke i gorostase, baš kao što se i oblaci svode na ciruse, statuse i kumuluse. Bogatstvo prijelaza nestaje, a s njime i čarolija i atmosfera. Jednom tiskana i dovedena u red, mitska bića usmenih predaja bitno mijenjaju svoju prirodu: postaju poznata i neopasna, statična i dekorativna poput heraldičkih životinja. Mnoštvo nesigurnih svjedočanstava iz usmenih predaja svodi se na jednoznačne i šture opise u knjigama koji onda obično posluže kao suha građa u (re)konstrukciji drevnih mitologija. Vjerujem da je to osjetila i Maja Bošković-Stulli. Iscrpnost njezinih bilješki o orku i maliku, pozivanje na mnoštvo varijanti i ukazivanje na naizgled sitne razlike − nije li to znanstvenički pokušaj čuvanja blaga, bogatstva usmenih predaja, od rutinske generalizacije inače svojstvene učenoj kulturi? Čini se, dakle, da demoni teško mogu preživjeti prijelaz iz usmenog medija u knjige.” (Lozica, 1995. prema Rudan, 2022: 160)

- E. Rudan, *Vile s učke: Žanr, kontekst, izvedba i nadnaravna bića predaja* (2016.)



Marija Magdalenić (Belica), listopad 2021.

- terensko istraživanje vjerovanja vezanih uz pojedine životinje; godišnji/životni tradicijski običaji
- povod pričanju (vuk – Crvenkapica – „strašne priče")
- „Ne znam kak se ta priča zvala." (**4 min**)
  - početak: nestaje svaki izabranik kraljeve kćeri, ona umire od žalosti
  - ne može se sjetiti tko pomaže vojniku
  - skrivanje – (1) klupa; (2) kor; (3) kamen
  - nema završne formule

Marija Magdalenić (Belica), veljača 2025.

- povod terenu – dokumentiranje autoričina pripovjednog repertoara
- „Od kraljevne" (**10 min**)
  - početak: kraljevna odmah umire
  - sijedi starac (pomagač)
  - skrivanje – (1) propovjedaonica; (2) kor/orgulje; (3) kamen
  - završna formula – „I bilo je veliko gostoje, i ja sam tam bila, z pisanoga vrčka vino sam pila i den-denes mi v riti frčka."

između teorije i praktične primjene (III.) → HER[AI]TAGE

Pučko otvorene učilište Čakovec, Udruga Kultivator, Hrvatsko kulturno društvo Pomurje (SLO), Gradska biblioteka u Novom Sadu

- *HER[AI]TAGE: Očuvanje nematerijalne kulturne baštine i ekološkog znanja putem AI tehnologije* (Erasmus+)
- „prikupljanjem i digitalizacijom usmenih predaja starijih članova zajednica u Hrvatskoj, Sloveniji i Srbiji, projekt osigurava da se priče, tradicije i ekološka mudrost povezani s lokalnim rijekama, Dravom, Murom i Dunavom, čuvaju za buduće generacije"

Kategorije iskaza:

→ osobna sjećanja na krajolik i vodotoke

→ tradicionalno ekološko znanje

→ povijesni ekološki događaji

→ kulturne prakse vezane uz lokalne ekosustave

→ **legende i/ili narodne priče povezane s rijekom, krajolikom, prirodom**

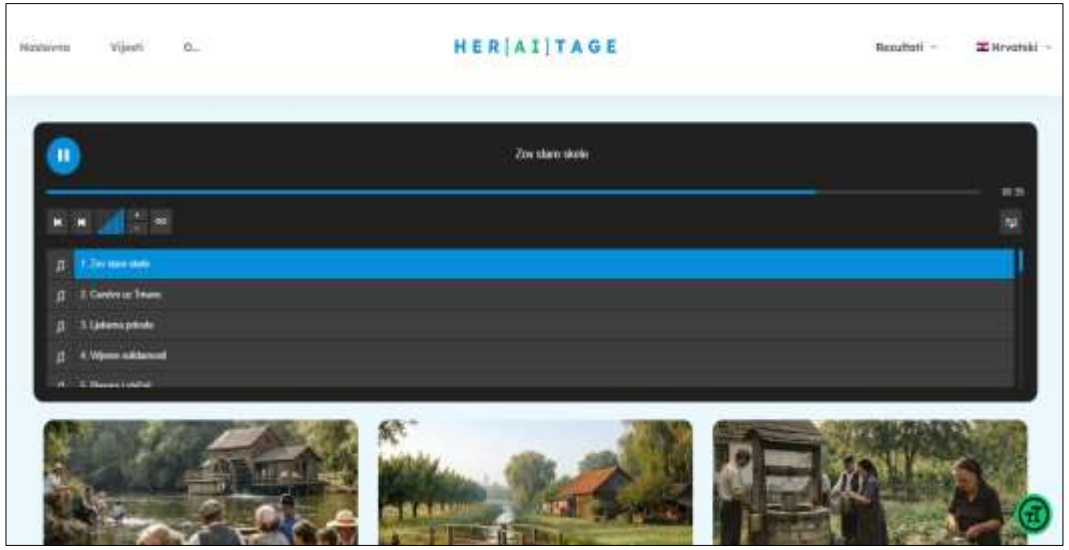
→ međugeneracijski prijenos znanja i vrijednosti



„Ove priče bilježe vrlo osobna i subjektivna sjećanja starijih osoba koje su sudjelovale u našem projektu. **Kako bismo obogatili emotivnu snagu i cjelokupni doživljaj ovih narativa, upotrijebili smo generativnu umjetnu inteligenciju za izradu pratećih ilustracija i zvučnih zapisa.** Moramo naglasiti da ove priče, zajedno sa svojim multimedijskim elementima, **nemaju za cilj prikazati povijesno točne rekonstrukcije** događaja. Umjesto toga, one služe kao **kreativne interpretacije i dojmljiva (ponovna) zamišljanja izvornih svjedočanstava** (…)"

→ izvor: internetska stranica projekta HER[AI]TAGE, https://her-ai-tage.pou-cakovec.hr/hr/zbirka-prica/ (pristupljeno 22. listopada 2026.)

→ https://her-ai-tage.pou-cakovec.hr/hr/zbirka-prica/ (Priče o nevidljivom)











Hvala na pažnji :)

lea.sprajc@mail.ufzg.hr